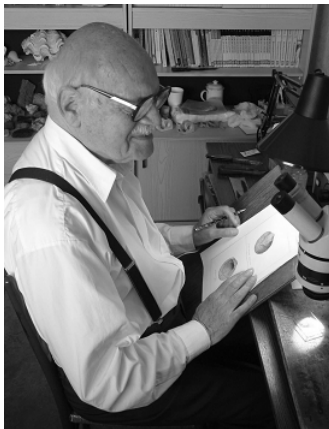

Koninklijke onderscheiding voor 90-jarige tekenaar van fossiele schelpen

Gijs Peeters aan het werk.
Foto door Arie W. Janssen.

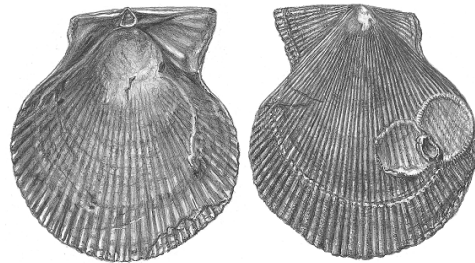
Op de Nederlandse stranden spoelen veel fossiele schelpen aan. Ze variëren in ouderdom van tienduizend jaar tot vijftig miljoen jaar. Er zijn nu ongeveer zevenhonderd soorten bekend. De meeste zijn ontdekt door amateurverzamelaars. Wekelijks, soms zelfs dagelijks, lopen zij 'hun' strand af, op zoek naar nieuwe vondsten.

In de afgelopen dertig jaar zijn veel nieuwe schelpensoorten door onderzoekers van Naturalis beschreven in

tal van wetenschappelijke publicaties. Om de schoonheid van de strandfossielen goed tot uiting te laten komen heeft de inmiddels 90-jarige Gijs Peeters uit Schiedam honderden tekeningen gemaakt. Daarnaast tekende hij ook schelpen voor het boek "De Nederlandse Zoetwater Mollusken." Zijn tekeningen vormen een grote bron van inspiratie voor schelpenliefhebbers. Op 29 april jongstleden is Gijs Peeters benoemd tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau vanwege zijn tekenwerk.

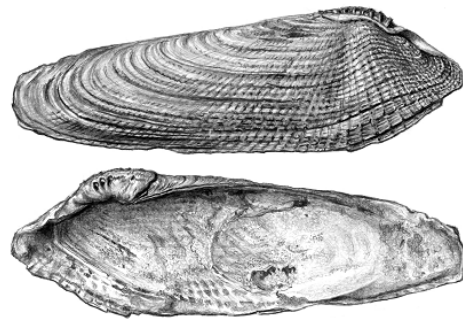
In samenwerking met amateur-onderzoekers en collega-wetenschappers werkt Naturalis aan een overzichtswerk van de fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten. In dit boek, dat binnen een jaar verschijnt, zullen de tekeningen van Gijs Peeters opnieuw een belangrijke plaats innemen. Bijna alle tekeningen van Gijs Peeters zijn opgenomen in de Naturalis archieven.

Enkele tekeningen van Gijs Peeters

Mimachlamys angelonii

Een meer dan vijf miljoen jaar oude mantelschelp uit de Westerschelde.

Pholas dactylus.

De pholade, een grote boormossel uit de voorlaatste ijstijd, zo'n 120.000 jaar oud.

Natura 2000: beschermde gebieden voor slakken

Sylvia J. van Leeuwen, Adriaan W. Gmelig Meyling & Arno Boesveld

Natura 2000: Dutch nature reserves for three snail species

Natura 2000 is the centrepiece of EU nature & biodiversity policy. It is an EU-wide network of nature protection areas established under the 1992 Habitats Directive and the 1979 Birds Directive. The aim of the network is to assure the long-term survival of Europe's most valuable and threatened species and habitats. We here discuss the areas that are established to protect, amongst others, *Vertigo angustior*, *Vertigo moulinsiana*, and/or *Anisus vorticulus*.

Inleiding

De Europese Commissie heeft twee richtlijnen uitgevaardigd om de biodiversiteit in Europa te beschermen: de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Er is een lijst van Europese bedreigde soorten en habitats vastgesteld, waarvoor de lidstaten beschermde gebieden moeten aanwijzen (speciale beschermingszones genoemd). Samen gaan deze gebieden het Europese netwerk Natura 2000 vormen. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is nu bezig de Nederlandse gebieden aan te wijzen. In totaal gaat het om 162 gebieden. Daarbij zijn ook gebieden voor drie soorten slakken van de Habitatrichtlijn: de Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*), de Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*) en de Platte schijfhoorn (*Anisus vorticulus*). Deze soorten staan ook op de Rode Lijst omdat ze bedreigd of kwetsbaar zijn. In dit artikel wordt toegelicht wat de plannen voor deze drie soorten slakken zijn en wat wij daarvan vinden. Samen met de Stichting Anemoon heeft de NMV deze mening ook ingediend als inspraakreactie op de plannen voor Natura 2000. Tot slot gaan

wij in op beheermaatregelen die nodig zijn om deze soorten te behouden.

Speciale beschermingszones voor de Nauwe korfslak

Het Ministerie van LNV is van plan de Nauwe korfslak te gaan beschermen in de volgende Natura 2000-gebieden:

Gebied nr.	Natura 2000-gebied
087	Noordhollands Duinreservaat
088	Kennemerland-Zuid
097	Meijndel & Berkheide
099	Solleveld & Kapittelduinen
100	Voornes Duin
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek
116	Kop van Schouwen
117	Walcheren
122	Westerschelde & Saeftinghe
123	Zwin & Kievittepolder
154	Geleenbeekdal

Wij vinden dat deze gebieden goed gekozen zijn. In aanvulling daarop hebben we gevraagd de soort ook te beschermen in de gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone, vanwege het voorkomen van gezonde populaties op Rottumeroog en Rottumerplaat, de geografische spreiding en het afwijkende biotoop.

Speciale beschermingszones voor de Zeggekorfslak

Na de procedures die gevoerd zijn rond de aanleg van de snelweg A73 door Limburg is de Zeggekorfslak misschien wel Nederlands meest besproken slakkensoort! Het Ministerie is van plan de Zeggekorfslak te gaan beschermen in de volgende Natura 2000-gebieden:

Gebied nr.	Natura 2000-gebied
019	Leekstermeergebied
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek
048	Lemselermaten
142	Sint Jansberg
148	Swalmdal
150	Roerdal
154	Geleenbeekdal

Zowel binnen als buiten Nederland is de soort weinig algemeen en ze dreigt op veel plaatsen te verdwijnen door verkeerd maaibeheer, grondwateronttrekking, bebouwing en demping van moerasgebieden. Van de Zeggekorfslak werd door malacologen lange tijd gedacht dat deze in ons land alleen op enkele plekjes in Zuid-Limburg voorkwam. Uit gerichte inventarisaties die Stichting Anemoon de laatste jaren heeft uitgevoerd, blijkt echter dat de soort ook belangrijke populaties heeft in diverse laagveen-moerasgebieden. De Zeggekorfslak heeft dus in Nederland een beduidend grotere verspreiding dan gedacht en waarschijnlijk leeft een belangrijk deel van de Europese populatie in Nederland. Dat betekent dat Nederland een speciale verantwoordelijkheid heeft voor deze soort, een soort die zowel op Europees niveau als in Nederland nog steeds zeer kwetsbaar is. Daarom hebben we aan het Ministerie gevraagd de Zeggekorfslak ook in de volgende zes gebieden te beschermen: Oostelijke Vechtplassen (gebied nr. 95), Nieuwkoopse Plassen (103), Gebied nabij Boezems Kinderdijk (106), Weerribben (34), Wieden (35) en Naardermeer (94). Ook is een grote populatie Zeggekorfslak gevonden in het gebied de Lindevallei (ook wel Lendevallei) in Friesland. Hoewel dit (nog) geen Natura 2000-gebied is, hebben we het Ministerie gevraagd ook dit gebied aan te wijzen als speciale beschermingszone voor de Zeggekorfslak. Na het insturen van de inspraakreactie is de Zeggekorfslak overigens ook nog in enkele andere gebieden in Zuid-Friesland gevonden.

Speciale beschermingszones voor de Platte schijfhoren

De Nederlandse verantwoordelijkheid voor deze soort is zeer groot, aangezien hij in andere Europese landen ontbreekt of zeer zeldzaam is. Voor de Platte schijfhoren is het Ministerie van plan de volgende gebieden aan te wijzen als speciale beschermingszone:

Gebied nr.	Natura 2000-gebied
034	Weerribben
035	Wieden
037	Olde Maten & Veerslootslanden
094	Naardermeer
095	Oostelijke Vechtplassen
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack
105	Zouweboezem

Wij vinden deze gebieden inderdaad belangrijk voor de soort, behalve gebied de Olde Maten en Veerslootslanden (37), omdat we van dat gebied geen grote populaties kennen. In plaats daarvan hebben we gevraagd de slak in enkele andere gebieden te beschermen die van veel groter belang zijn voor de Platte schijfhoren. Het gaat om: Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein (gebied nr. 104); Rottige Meenthe & Brandemeer (18); en Boezems Kinderdijk (106). Daarnaast zijn nog twee andere Natura 2000-gebieden of hun directe omgeving van belang van deze soort: gebied rondom De Deelen (14) en gebied Donkse Laagten (107; binnen het gebied en net ten zuiden en ten oosten daarvan). Deze gebieden zouden voor de Platte schijfhoren dus anders begrensd moeten worden.

Bescherming door Natura 2000 en beheermaatregelen

Worden deze slakken nu beter van de Natura 2000-plannen? Met de Natura 2000-status zijn de natuurgebieden in elk geval veel beter beschermd tegen aantasting door plannen zoals woningbouw, wegen of bedrijventerreinen. Ook zal er meer aandacht moeten komen voor een goede milieukwaliteit en passend beheer voor deze soorten in de aangewezen gebieden. Want Nederland is verplicht te werken aan een "goede staat van instandhouding" van deze soorten en gebieden. Of er in het beheer van de terreinen ook veel zal veranderen en of de slakken daarin een grote rol gaan spelen, is zeer de vraag. Hoewel ook het ministerie van LNV inziet dat het niet zo goed gaat met deze soorten, heeft zij als doel de bestaande situatie te handhaven. Alleen voor de Zeggekorfslak streeft men naar verbetering. De landelijke instandhoudingsdoelstelling is namelijk "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie". Hoe dat gaat gebeuren moet nog blijken, want in de beleidsstukken staan nog geen concrete plannen.

Toch is met relatief gemakkelijke en goedkope beheermaatregelen al veel te bereiken:

Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*). Foto: Adriaan Gmelig Meyling.

Voor de Nauwe korfslak is het belangrijk dat de duinvalleien niet verdrogen en dat de duinengebieden niet "verbossen". De laatste jaren worden nogal eens duinvalleien afgeplagd om typische duinvallei vegetaties te herstellen of te verkrijgen of om Zandhagedisbiotopen te creëren. Voor het behoud van de Nauwe korfslak is het belangrijk daarbij populierenbosjes en duindoornstruiken met daarin de kernen van Nauwe korfslak populaties te behouden, zodat de dieren zich vandaar uit weer kunnen verspreiden.

Voor de Zeggekorfslak is de door de rijksoverheid nagestreefde verbetering volgens ons hard nodig en ook goed

mogelijk. De Zeggekorfslak wordt aangetroffen in moerasgebieden met ongestoorde verlandingsvegetaties. Aanvoer van kalkhoudend water, bijvoorbeeld in de vorm van kwel, is van levensbelang. Het leefgebied van de Zeggekorfslak is doorgaans beperkt tot oeverzones van

Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*). Foto: Adriaan Gmelig Meyling.

rietvelden, moerasbossen en riviertjes. Deze biotopen zijn meestal niet breder zijn dan enkele meters. Wanneer de moerasbossen verdrogen en verzuren door onttrekking van grondwater verdwijnt de Zeggekorfslak al heel snel. Ook wanneer de verlandingsoevers geregeld worden gemaaid, geklepeld en afgebrand betekent dit vrijwel zeker het einde van de Zeggekorfslakpopulatie. De Zeggekorfslak leeft namelijk jaarrond in de vegetatie. Opgaande vegetatie dient daarom het gehele jaar aanwezig te zijn. De Zeggekorfslak is daarom zeer gebaat bij minder afbranden

Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*). Foto: Sylvia van Leeuwen.

van riet. Zo zou het in gebieden waar de Zeggekorfslak leeft al veel helpen als er minder (netjes) gemaaid zou worden. Niet meer overal maaien en zeker niet (overal) te laag bij de grond. Vooral langs de waterkanten is het van belang altijd een smalle strook vegetatie te laten staan. Met name in gebieden waar veel riet gesneden wordt is door deze simpele beheeraanpassing enorm veel leefgebied te winnen.

De Platte schijfhoren is gebaat bij een goede waterkwaliteit en een rijke onderwatervegetatie. Door sloten minder grondig en gefaseerd te schonen en zo min mogelijk gebiedsvreemd water in te laten, kan veel worden bereikt.

Helaas ontbreekt het ons aan tijd om deel te nemen aan het overleg over het beheer van de afzonderlijke gebieden. Als er NMV-leden zijn die daar wel actief aan bij willen dragen, kunnen zij voor meer informatie contact opnemen met de auteurs van dit artikel. Ook vrijwilligers die mee willen doen aan het verspreidingsonderzoek naar deze en/of andere slakkensoorten in Nederland zijn van harte welkom, want er zijn nog veel plekken die nog niet zijn onderzocht.

Literatuur:

Meer informatie over Natura 2000 in Nederland is te vinden op:

- http://www2.minlnv.nl/thema/groen/natuur/Natura2000_2006/natura2000.htm.
- Inventarisatie rapporten over de slakken van de Habitatrichtlijn zijn uitgegeven door de Stichting Anemoon en zijn gratis beschikbaar op de website: <http://www.anemoon.org/natura-2000/downloads/rapporten>.
- Een overzichtskaart van alle Natura 2000-gebieden is beschikbaar op: http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/gebieden/overzichtskaart_n2k.pdf

BOESVELD, A. & A.W. GMELIG MEYLING (2008): Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2007. Nauwe korfslak *Vertigo angustior*. – Stichting Anemoon (Bennebroek): 37 pp.

BOESVELD, A. & A.W. GMELIG MEYLING (2008): Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2007: Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*. – Stichting Anemoon (Bennebroek): 37 pp.

BOESVELD, A. (2008): Verspreiding en Habitat van de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* in de Vechtstreek.

GMELIG MEYLING, A.W. & A. BOESVELD (2008): Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2007. Platte schijfhoren *Anisus vorticulus*. – Stichting Anemoon (Bennebroek): 51 pp.

GMELIG MEYLING, A.W., C.M. NECKHEIM, A. BOESVELD & R.H. DE BRUYNE (2008): Inventarisatieonderzoek naar het voorkomen van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* JEFFREYS, 1830 in het door PWN beheerde Noordhollands Duinreservaat in 2008.

Adressen van de auteurs:

S.J. van Leeuwen, Van der Helstlaan 19, 3723 EV Bilthoven,
e-mail sylvia25@versatel.nl

A.W. Gmelig Meyling, Heemskerklaan 119, 2181 XN,
Hillegom,
e-mail anemoon@cistron.nl

Boesveld, De Waag 30, 3311 BB Dordrecht,
e-mail boesv26@hetnet.nl